

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

PRZEMYŚL/PIKULICE

KRUHEL WIELKI

1. Nazwa

612/68/13/11

FORT VIB „Lipnik” TWIERDZY PRZEMYŚL

2. Czas powstania

1914 rok

4. Adres

Przemyśl

Nr ewidencyjny działki 834, obręb 216

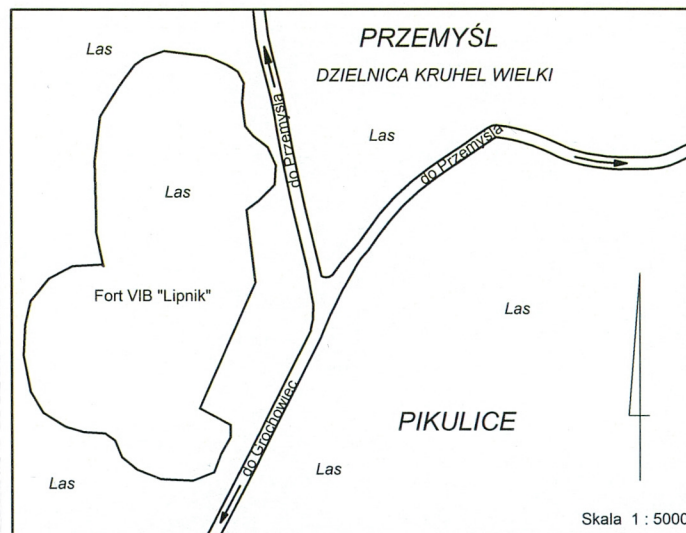
Nr księgi wieczyste

Pikulice

nr ewidencyjny działki 269/6, 269/3, obręb 11

nr księgi wieczyste

11. Materiały graficzne

5. Przynależność administracyjna

województwo podkarpackie

powiat przemyski/miasto Przemyśl

gmina Przemyśl/miasto Przemyśl

6. Współrzędne geograficzne

N: 49°45'23.53" E:22°43'45.89"

7. Poprzednie nazwy miejscowości

8. Właściciel i jego adres

Gmina Przemyśl

ul. Borelowskiego 1, 37-700 Przemyśl

Skarb Państwa Państwowe Gospodarstwo
Leśne Nadleśnictwo Krasieczyn

ul. 29 Listopada 29, 37-700 Przemyśl

Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń

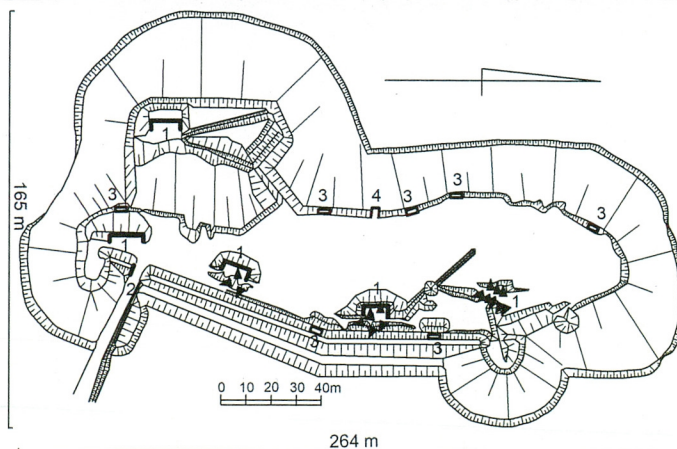
Wodnych w Rzeszowie Oddz. Jarosław

ul. Traugutta 6, 37-500 Jarosław

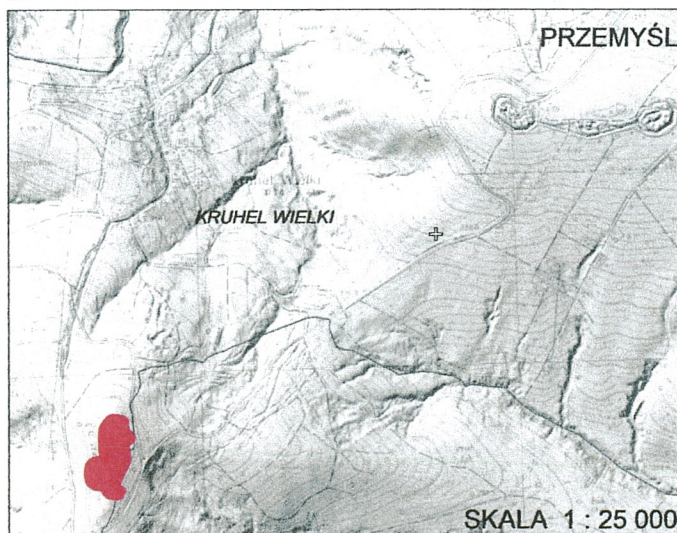
9. Użytkownik i jego adres

10. Formy ochrony

Wpisany do rejestru zabytków decyzją z dnia 07.04.2017 r. pod poz. A-1460, jak również jest elementem Twierdzy Przemyśl uznanej za Pomnik Historii rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10.12.2018 r.

pozostałości: 1 - schron pogotowia, 2 - brama, 3 - schron dla ckm
4 - punkt obserwacyjny

Twierdzę Przemyśl Austriacy zaczęli budować już na początku XIX wieku. Pierwsze plany ufortyfikowania Przemyśla powstały w 1819 r. opracowane przez generała Blagojecica, który zaplanował budowę przyczółka mostowego wzmocnionego szancami. Następnie pułkownik Hrabowsky zaplanował w 1830 r. usypanie szanców w odległości 5 km od centrum miasta. Kolejne plany powstały w latach 1845 – 1847. Jednakże ich też nie zrealizowano. W wyniku pogorszenia się stosunków pomiędzy Austrią a Rosją z uwagi na wojnę Krymską, przystąpiono w 1854 r. do budowy szanców. Jednakże w czerwcu 1855 r. prace przerwano. Z 35 szanców ukończono 19 obiektów, a przy 10 prace zostały wstrzymane. Z uwagi na kryzys bałkański prace nad ufortyfikowaniem Przemyśla wznowiono w 1878 r. Przebudowano wtedy część szanców z lat 1854-55. W latach 1876-77 szwajcarski inżynier Salis Soglio opracował nowy program rozbudowy twierdzy. Od 1881 r. rozpoczęto budowę fortów artyleryjskich, stosując po raz pierwszy beton jako podstawowy materiał konstrukcyjny. W 1887 roku przystąpiono do budowy rdzenia. Budowa rdzenia oparta była na dwóch wcześniejszych projektach Salis Soglio. Obwód rdzenia wyniósł 16 km. Fortyfikacje rdzenia wybudowano na wcześniejszym obiekcie z lat 1854-1855. W 1892 r. rozpoczęto budowę 3 pierwszych fortów pancernych w Twierdzy Przemyśl a mianowicie: IX „Brunner” i IXa „Przy Krzyżu” w Ujkowicach oraz XIII „San Rideau” w Bolestraszcach. W latach 1894-99 przystąpiono do przebudowy i rozbudowy istniejących dzieł i dostosowanie ich do nowych wymogów budowy i wyposażania dzieł fortecznych. Fort VIb „Lipnik” wbudowano latem 1914 r. jako nowoczesne dzieło górskie, piechoty. Początkowo planowany jako dzieło pancerne. Jednakże z uwagi na redukcję środków na rozbudowę przemyskich fortyfikacji zaniechano ten ambitny plan. W trakcie działań wojennych został częściowo zniszczony. Obecnie rośnie na nim las.

Sytuacja: Fort VIb „Lipnik” usytuowany jest na szczycie wzgórza Wapielnica, na południe od zabudowań Kruhela Wielkiego, będącego obecnie w granicach Przemyśla, przy skrzyżowaniu dróg fortecznych prowadzących w kierunku Przemyśla, Prałkowiec i Grochowiec, łączących poszczególne dzieła forteczne (m.in. Zniesienie, Iwanową Górę i Prałkowce). Położony jest na obrzeżach kompleksu leśnego. Był to fort piechoty do obrony bliskiej.

Materiał: Nasypy ziemne tworzą nieregularny, owalny wał, o spłaszczonej fosie i obwałowaniach. Ściany schronów zbudowane z kamienia i cegieł wiązanych zaprawą wapienną, miejscami pokryte tynkiem, były przykryte betonowym zadaszeniem. Brama zbudowana z kamienia wiązanego zaprawą wapienną przykryta betonowym daszkiem.

Rzut, bryła, elewacja: Fort o owalnym narysie i niskich profilach, dostosowany został do kształtu wzgórza. Posiada ruiny 4 schronów dla załogi, ukośne rowy dobiegowe, doprowadzające do stanowisk piechoty oraz stanowisk broni maszynowej wraz z niewielkimi schronami, wewnątrz których można było ukryć karabiny maszynowe na czas ostrzału. Fosi o spłaszczonym profilu bronione były czołowo i flankowo ze stanowisk piechoty. Szyja fortu broniona była przez 2 niewielkie basteje obrony zapola. Przed czoło wysunięta została trzecia półokrągła basteja, obniżona w stosunku do poziomemu wału. Pozwalała na wzdłużny ostrzał czoła i likwidowała martwy kąt.

Obecnie zachowały się ziemne elementy fortu i ruiny schronów dla załogi, punktu obserwacyjnego, bramy i schronów dla karabinów maszynowych. Całość porośnięta jest zwartym drzewostanem i krzewami.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa całkowita ok. 2,75 ha	16. Przeznaczenie pierwotne Fort obrony bliskiej	17. Użytkowanie obecne Nieużytkowany
18. Stan zachowania Narys czytelny. Zachował się częściowo schrony dla załogi i karabinów maszynowych, ruiny punktu obserwacyjnego i bramy.		19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie Oczyścić fort z zakrzaczenia i części drzew niszczących relikty murów.	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Karta ewidencyjna, tzw. zielona. Opr. J. Bogdanowski 1965 r. W zbiorach archiwalnych WUOZ w Przemyślu.

21. Uwagi

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Bibliografia

Twierdza Przemyśl. Powstanie. Rozwój. Technologie – T. Idzikowski. Krosno 2014 r.
Teksty K. Wielgusa z zasobów Związku Gmin Fortecznych Twierdzy Przemyśl.

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst Janusz Gremski październik 2020 r.

plany, rysunki Janusz Gremski październik 2020 r.

fotografie Janusz Gremski październik 2020 r. i z archiwum ZGFTP

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

26. Załączniki

1 wkładka

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	Pikulice/Przemyśl	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres FORT VIB „Lipnik” TWIERDZY PRZEMYŚL	6. Zawartość załącznika Zdjęcia
2. Gmina	Przemyśl/m. Przemyśl		
3. Powiat	przemyski/Przemyśl		
4. Województwo	podkarpackie		

Pozostałości bramy

Fosa szyjowa

Opracowanie załącznika:

(data i podpis)

Janusz Gremski
październik 2020 r.

Pozostałości schronu załogi przy lewej bastei szyjowej

Ruiny schronu załogi w części środkowej fortu

Pozostałości schronu załogi w bastei czołowej

Schron dla karabinu maszynowego